

فرا تحلیل مطالعات سرمایه اجتماعی

با مشارکت سیاسی در ایران پس از انقلاب اسلامی ایران*

- معصومه باقری^۱
- حسن شجاعی^۲
- سارا کیانی^۳

چکیده

پژوهش‌های زیادی در مورد مشارکت سیاسی صورت پذیرفته است. یکی از مهمترین متغیرهای مرتبط با مشارکت سیاسی، متغیر سرمایه اجتماعی است. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه مطالعات سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی با استفاده از رویکرد فرا تحلیل می‌باشد. جامعه آماری پژوهش، شامل پایان نامه‌های کارشناسی ارشد، دکترا و مقالات مرتبط با سرمایه اجتماعی و رابطه آن با مشارکت سیاسی می‌باشند که تعداد ۲۵ مطالعه با استفاده از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند به عنوان نمونه وارد فرایند فرا تحلیل شدند. ضریب اندازه اثر با به کارگیری نرم افزار CMA2 مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج نشان داده است اندازه اثر مطالعات سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی معادل

* تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۲۲ - تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۱۰.

۱. دانشیار جامعه‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران (نویسنده مسئول)

m.bagheri@Scu.ac.ir

۲. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی.

hasan.shojaie6677@gmail.com

۳. کارشناس ارشد جامعه‌شناسی (Sara.kiani1111@gmail.com).

۰/۴۵۲ به دست آمده است که بر اساس معیار کوهن در حد متوسط ولی رو به بالا تفسیر می‌شود. نتایج پژوهش همچنین نشان داده است که هر چه قدر از زمان انقلاب اسلامی می‌گذرد میزان رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی در حال افزایش است و این نشان می‌دهد که سرمایه اجتماعی از مهم‌ترین متغیرهای مرتبط با مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران می‌باشد و در برنامه‌ریزی‌های کشوری باید به این مهم توجه شود و زمینه افزایش سرمایه اجتماعی را از طریق اعتماد سازی، بالا بردن سطح آگاهی و ترغیب شهروندان به شرکت در فعالیت‌های اجتماعی مهیا نمود.

واژگان کلیدی: مشارکت سیاسی، سرمایه اجتماعی، فراثحلیل، جمهوری اسلامی ایران.

مقدمه

طی سال‌های اخیر بررسی رابطه میان میزان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی موضوعی بوده است که مورد توجه بسیاری از پژوهش‌ها و صاحب‌نظران قرار گرفته است. دولت‌ها همیشه به دنبال یافتن بهترین شکل حکمرانی و یا به نوعی بهترین نظام سیاسی بوده‌اند و شرایط متنوع تاریخی، ساختاری و نظایر آن باعث شد که انواع متفاوتی از نظام‌های سیاسی پدید آید، اما وجه مشترک آن‌ها تأکید بر وجود دموکراسی و کسب اقتدار بر پایه رضایت مردم و میزان حمایت شهروندان از حاکمیت بوده است و عنصر مشروعیت و مقبولیت مهم‌ترین پایه‌های حکومت‌های مردم‌سالار را تشکیل داده‌اند. همچنین چگونگی مشارکت افراد و گروه‌های اجتماعی در تعیین سرنوشت خود از اصلی‌ترین دغدغه‌های فلاسفه سیاسی مدرن و نظریه‌پردازان حوزه دموکراسی بوده است (مرادی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰۶)، یکی از انواع مشارکت که زیاد مورد بحث و بررسی قرار گرفته شده است مشارکت سیاسی می‌باشد. پیترسون^۱ مشارکت سیاسی را به عنوان تلاش‌هایی که باهدف تأثیرگذاری بر جامعه صورت می‌گیرد، تعریف می‌کند (مجدی نسب، ۱۳۹۴: ۵۳). وینر^۲ نیز مشارکت سیاسی را هر نوع اقدام داوطلبانه، موفق یا

1. Peterson.

2. Viner.

ناموفق، سازمان یافته یا غیر سازمان یافته برای تأثیر بر انتخاب سیاست‌های عمومی، مدیریت امور عمومی و یا انتخاب رهبران سیاسی در سطح ملی و محلی می‌داند (سامسو و دیگران، ۲۰۱۰: ۴۲). مایکل راش نیز، مشارکت سیاسی را درگیر شدن فرد در سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی از عدم درگیری تا داشتن مقام رسمی سیاسی می‌داند (راش^۱، ۱۹۳۷).

عوامل گوناگونی در نوع و میزان مشارکت سیاسی مردم اثر می‌گذارند (پناهی و بنی فاطمه، ۱۳۹۴)، در این راستا یکی دیگر از عوامل مرتبط با میزان مشارکت سیاسی متغیر سرمایه اجتماعی است (کریمی فرد و دیگران، ۱۳۹۶؛ نیازی و دیگران، ۱۳۹۶؛ شوهانی و شوهانی، ۱۳۹۸). از زمان انجام کار برجسته رابرت پاتنام در زمینه نزول سرمایه اجتماعی و پیامدهای آن برای دموکراسی و مشارکت سیاسی در ایالات متحده، تحقیق راجع به رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی به سرعت رشد کرد (حبیب‌پور گنابی و موسوی خورشیدی، ۱۳۹۵: ۳۶۴). به اعتقاد پاتنام، روابط اجتماعی یکی از مؤلفه‌های اصلی سرمایه اجتماعی است. سرمایه اجتماعی به‌عنوان شبکه‌ها و تعامل‌های اجتماعی تعریف می‌شود که باعث ایجاد اعتماد متقابل در بین شهروندان می‌شود. با داشتن سطح بالای سرمایه اجتماعی تمایل به مشارکت سیاسی، داوطلب شدن در اجتماعات خودی و پیوستگی بیشتر با دوستان و همسایگان افزایش پیدا می‌کند (Leyden, 2003: p 1546, Putnam, 2000). به‌طور کلی سرمایه اجتماعی، به‌عنوان یک جنبه از روابط میان افراد، باعث ایجاد و تقویت شبکه‌های اجتماعی می‌شود. از سوی دیگر، قانون مشارکت سیاسی نیز احتمالاً مبتنی بر پیوندهای اجتماعی است. همچنین اندیشمندان معتقدند هنجارها و اعتماد اجتماعی (از مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی) نیز می‌توانند از طریق کاهش هزینه همکاری‌های اجتماعی میزان مشارکت میان افراد را افزایش دهند و بهبود بخشند، بنابراین به نظر می‌رسد با توجه به کاهش هزینه‌های زندگی اجتماعی از طریق افزایش سرمایه اجتماعی، مشارکت سیاسی نیز به‌عنوان یک کالای جمعی هنگامی در میان شهروندان افزایش خواهد یافت که سطوح بالایی از سرمایه اجتماعی بتواند اعتماد

1. Russ.

و هنجارهای متقابل افراد به همدیگر را در جامعه تقویت کند و بدین ترتیب میزان مشارکت سیاسی افزایش یابد (نیازی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۴۴-۱۴۳). از آنجا که پژوهش‌های زیادی از زمان انقلاب اسلامی ایران تاکنون به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند و از آنجا که سرمایه اجتماعی از متغیرهای مهم و مرتبط با مشارکت سیاسی است و همچنین پژوهش‌های زیادی به بررسی این ارتباط پرداخته‌اند، ضرورت انجام پژوهشی با استفاده از تکنیک فراتحلیل برای جمع‌بندی پژوهش‌های انجام شده در این رابطه احساس شده است. بنابراین مطالعه حاضر در صدد آن است به وسیله فراتحلیل به جمع‌بندی در مورد پژوهش‌های انجام شده در رابطه با سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران بپردازد. و این فرضیه را بررسی کند که آیا رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در تمامی پژوهش‌های انجام شده در این رابطه معنادار می‌باشد و ثانیاً بررسی کند پژوهش‌هایی که در این رابطه در طی سال‌های گذشته انجام پذیرفته‌اند نتایج همگن و همسویی داشته‌اند یا این که بین پژوهش‌ها ناهمگنی وجود داشته‌است. بر همین اساس و با فرض اجرای پژوهش‌های نسبتاً کافی در حوزه سرمایه اجتماعی و رابطه آن با مشارکت سیاسی، تمام پژوهش‌های دارای شرایط فراتحلیل در این حوزه گردآوری و نتایج آنها تحلیل می‌شوند.

۱- ادبیات پژوهش

۱-۲- سرمایه اجتماعی

در سال‌های اخیر مفهوم سرمایه اجتماعی در علوم اجتماعی بسیار مورد استفاده قرار گرفته است (فاین^۱ و لاپاویتس^۲، ۲۰۰۴: ۱۸). جامعه‌شناسان معاصر نیز برای بررسی کمیت و کیفیت روابط اجتماعی در جامعه از مفهوم سرمایه اجتماعی بهره جسته‌اند (انجمن جامعه‌شناسی ایران، ۱۳۸۷: ۲۹۶). سرمایه اجتماعی دارای تعاریف متفاوتی است

1. Fine.

2. Lapavitsas.

(Allik and Reali, 2004: p 34) و سابقه ذهنی طولانی در علوم اجتماعی دارد ولی سابقه این اصطلاح به معنایی که امروز به کار می‌رود به حدود ۸۰ سال پیش و نوشته‌های لیدا جی هانیفان^۱ بر می‌گردد (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۹). او در شرح اهمیت مشارکت در افزایش کارایی مدرسه به مفهوم سرمایه اجتماعی استناد و آن را چنین توصیف می‌کند: «سرمایه اجتماعی چیزی محسوس که بیشترین تأثیر را در زندگی روزمره مردم دارد» (موسوی و علی‌پور، ۱۳۹۱: ۱۴ - ۱۳).

پیر بوردیو^۲ نیز از جمله اندیشمندانی است که، به بررسی مفهوم سرمایه اجتماعی پرداخته‌است (Fild, 2003). بوردیو (۱۹۸۶)، سرمایه اجتماعی را به عنوان "کل منابع، واقعی یا مجازی" تعریف می‌کند، که به دلیل این که در یک شبکه پایدار از روابط کم و بیش نهادینه شده برای آشنایی و شناخت متقابل قرار می‌گیرند، به یک فرد (یا گروهی) تعلق می‌گیرد (Bourdieu, 1986: p248).

امروزه، سرمایه اجتماعی بیشتر با کار جیمز کلمن همراه است، وی معتقد بود انتخاب منطقی یک نیاز اساسی برای تحلیل جامعه شناختی است (Coleman, 1994). کلمن^۳ اولین محقق بود که به منظور بررسی تجربی مفهوم سرمایه اجتماعی به عملیاتی نمودن آن پرداخت (شارع‌پور، ۱۳۸۵: ۳۲). برای کلمن سرمایه اجتماعی به منابع «ساختاری اجتماعی» اشاره دارد که ذاتی جامعه هستند و به عنوان سرمایه برای فرد عمل می‌کنند به این معنا که می‌توانند اقدام منطقی فردی را تسهیل کنند. (Coleman, 1990: p3, ibid, 1988, Fine and Lapavitsas, 2004: p19) اگر نقش کلمن در زمینه نظریه اجتماعی مؤثر بوده است، تأثیرات پاتنام^۴ بر توسعه ادبیات سرمایه اجتماعی واقعا قابل ملاحظه است (شجاعی باغینی، ۱۳۸۷: ۴۰). پاتنام سرمایه اجتماعی را به عنوان وجوه سازمان‌های اجتماعی مانند شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد که هماهنگی و همکاری را برای منافع متقابل آسان می‌کند، تعریف می‌کند (Putnam, 1993: p35, Rasmussen et al, 2011: p 353). فرانسیس فوکویاما نیز از مراجع اصلی در ادبیات

1. Lyda j. Hanifan.
2. Bourdieu.
3. Coleman.
4. Putnam.

سرمایه اجتماعی است (شجاعی باغینی، ۱۳۸۷: ۳۵۳). فوکویاما ادعا می‌کند که مفاهیمی مانند اعتماد، شبکه‌ها و جامعه‌مدنی که با سرمایه اجتماعی در ارتباط بوده‌اند، در حقیقت فقط پدیده‌هایی هستند که به‌عنوان یک نتیجه از سرمایه اجتماعی ظاهر می‌شوند اما خود سرمایه اجتماعی نیستند. بنابراین تعریف او سرمایه اجتماعی را به‌عنوان یک هنجار غیررسمی توصیف می‌کند که موجب تقویت همکاری بین (دو یا چند) فرد می‌شود (Allik and Reali, 2004: p 34).

۲-۱- مشارکت سیاسی

مشارکت سیاسی از دو واژه «مشارکت و سیاست» تشکیل شده است. مشارکت به معنای همکاری، شرکت داشتن یا حضور داشتن، یعنی تنها حضور یک فرد در اجتماعی که برای بحث و تصمیم‌گیری درباره مسأله‌ای تشکیل شده است، می‌تواند به‌مثابه مشارکت داشتن تلقی شود (مجدی‌نسب، ۱۳۹۴: ۵۱). به‌نظر آلموند^۱ و پاول^۲ نیز فعالیت‌های مشارکت‌جویانه آن دسته از فعالیت‌هایی است که شهروند معمولی می‌کوشند از راه آن‌ها بر روی سیاست‌گذاری‌ها اعمال نفوذ کنند (شایگان، ۱۳۸۹: ۹۵). بیگلی^۳ نیز مشارکت سیاسی را به اشکال، مشارکت شناختی، مشارکت بیانی، مشارکت سازمانی، مشارکت انتخاباتی، مشارکت دولتی و مشارکت چریکی تقسیم می‌کند. میلبراث^۴ نیز از نظر مشارکت سیاسی مردم را به سه گروه بی‌تفاوت‌ها، تماشاگرها و گلاڈیاتورها تقسیم می‌کند. به اعتقاد میلبراث، بی‌تفاوت‌ها کسانی هستند که مشارکت نمی‌کنند یا از فرایند سیاسی کناره‌گیری می‌کنند. تماشاگرها نیز کسانی هستند که خیلی کم درگیر سیاست هستند. گلاڈیاتورها نیز کسانی هستند که در سیاست غالباً فعالند. میلبراث بعدها یک گروه دیگر به نام اعتراض‌کنندگان را نیز به این دسته‌بندی اضافه کرده است، که از شیوه‌های مشارکت غیر عادی استفاده می‌کنند. وربای^۵ و

1. Almond.
2. Powel.
3. Beeghly.
4. Milbrath.
5. Verba.

نای^۱ نیز مدل تقریباً مشابهی را طراحی کرده‌اند. آن‌ها کنشگران را در شش طبقه، افراد کاملاً منفعل، افرادی که تنها فعالیت سیاسی آن‌ها رأی دادن است، کوتاه‌بینان که تنها به مسائلی توجه دارند که جنبه شخصی برایشان مهم باشد، فعالان محلی، کسانی هستند که فعالیت سیاسی‌شان تنها به سیاست‌ها و مسائل محلی محدود می‌شود. مبارزان که تنها در رابطه با مسائل خاصی که برای آن‌ها مبارزه می‌کردند در سیاست درگیرند و در نهایت افراد کاملاً فعال که در تمام زمینه‌های سیاست درگیرند (صبوری کاشانی، ۱۳۸۱: ۱۴۱-۱۴۰). مایکل راش^۲ نیز در کتاب جامعه و سیاست، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، مشارکت سیاسی را درگیر شدن فرد در تمام سطوح مختلف فعالیت در نظام سیاسی می‌داند. او برای مشارکت سیاسی سلسله مراتبی را در نظر می‌گیرد که شامل، داشتن مقام سیاسی یا اداری، جستجوی مقام سیاسی یا اداری، عضویت فعال در یک سازمان سیاسی، عضویت فعال در یک سازمان شبه سیاسی، مشارکت در اجتماعات عمومی، تظاهرات و غیره، عضویت انفعالی در یک سازمان سیاسی، عضویت انفعالی در یک سازمان شبه سیاسی، اندکی علاقه به سیاست و رأی دادن می‌شود. این سلسله مراتب شامل تمام موارد مشارکت سیاسی و بر همه انواع نظام‌های سیاسی قابل تطبیق می‌باشد (Rush, 1937).

۱-۳- سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی

نخستین بار رابرت پاتنام بود که سرمایه اجتماعی را به مشارکت سیاسی پیوند داد. وی تصریح کرد که رابطه‌ای قوی بین وجود انجمن‌های داوطلبانه و کیفیت زندگی جوامع وجود دارد. او استدلال کرد که شرکت در انجمن‌های داوطلبانه، منجر به تولید منافع فردی و جمعی می‌شود و مدعی شد که این منافع فردی و جمعی نتیجه مستقیم سرمایه اجتماعی است (نیازی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۴۷). به باور پاتنام انجمن‌ها با دو کارکرد درونی و بیرونی بر جامعه اثرگذار هستند و هنگامی که کارکرد درونی افزایش سرمایه اجتماعی، حس اعتماد و انسجام در گروه را، برای اعضای خود در بردارند، با تقویت

1. Nie.

2. Rush.

احساس همبستگی، شعور عمومی و اجتماعی شدن افراد، بر مشارکت سیاسی تأثیر گذار می‌باشد (باقری و دیگران، ۱۳۹۲: ۱۸). بنابراین، طبق معنای مورد نظر پاتنام، انتظار می‌رود که سرمایه اجتماعی تولید شده از طریق شبکه‌ها و ساختار روابط میان افراد، انواع مشخصی از کنش‌های مثبت توسط افراد را تسهیل کند که قبل از آن وجود نداشتند. بنابراین می‌توان فرض کرد که سرمایه اجتماعی ظرفیت کنش سیاسی افراد را افزایش داده و در نتیجه احتمال درگیری سیاسی یا مشارکت سیاسی را بالا می‌برد (حبیب‌پور گنابی و موسوی خورشیدی، ۱۳۹۵: ۳۶۷-۳۶۶).

گروویر نقش سرمایه اجتماعی را در تسهیل مشارکت سیاسی از طریق شبکه‌ها و انجمن‌های داوطلبانه و اعتماد توضیح می‌دهد و بیان می‌کند که اعتماد پدیده‌ای پنهان نیست و از تجارب شخصی در دوستی و در زندگی اجتماعی و مدنی پدیدار شده است. انجمن‌های مدنی، فرهنگی و ورزشی ممکن است به گسترش شبکه‌های تعامل اجتماعی بیشتر بپردازند. انجمن‌های مدنی نه تنها ایجاد ارتباطات را آسان‌تر می‌کنند بلکه آن‌ها با تسهیل انتقال اطلاعاتی مربوط به افراد معتمد، سهم عظیمی در تقویت سرمایه اجتماعی دارند و این برای حوزه‌های مختلف زندگی، یک منبع با ارزش است (کریبی‌فرد و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۶۵-۱۶۴).

بورديو (۱۹۹۲) سرمایه اجتماعی را به‌عنوان مجموع منابع «واقعی یا مجازی» تعریف می‌کند که به واسطه داشتن يك شبکه با دوام از روابط کم و بیش نهادینه شده برای آشنایی و شناخت متقابل، به يك فرد یا گروهی تعلق می‌گیرد. منابع حاصل از این روابط بر اساس خود روابط می‌توانند از نظر شکل و عملکرد متفاوت باشند (Bourdieu, 1992: p14, Ellison et al, 2007: p-p 1145 - 1146). بورديو همچنین در پژوهش‌های خود، سرمایه اجتماعی را به‌عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته است که بر ساختار فضای اجتماعی تأثیر می‌گذارد و می‌تواند به طریق اولی در تعیین کنش‌های اجتماعی و سیاسی مؤثر باشد. سرمایه اجتماعی از طریق الگوهای ساختمانند از تعامل اجتماعی ایجاد می‌شود و پیامدهای آن برای افراد بایستی با لحاظ نمودن این الگوهای تعامل محاسبه شود. به‌علاوه، پیامدهای این الگوهای تعامل به منظور تعیین دقیق روابط بین سرمایه انسانی و مشارکت سیاسی و پیامدهای مشارکت سازمانی برای فعالیت‌های

۲- روش پژوهش

در سال‌های اخیر با رشد مطالعات در حوزه‌های مختلف علوم و مواجه شدن جامعه علمی با انفجار اطلاعات، اندیشمندان در عمل به این نتیجه رسیده‌اند که اطلاع و تسلط بر تمامی ابعاد یک رشته و به روز بودن در این زمینه، تا حدود زیادی امکان‌پذیر نیست؛ بنابراین امکان پژوهش‌های ترکیبی که عصاره مطالعات انجام شده در این موضوع خاص را به شیوه نظام‌مند علمی، فرار روی پژوهشگران قرار دهند، گسترش روزافزون یافته است (عباسی و دیگران، ۱۳۹۸: ۶۰)، فرامطالعه یکی از روش‌هایی است که به منظور بررسی، ترکیب و تحلیل پژوهش‌های گذشته مورد استفاده قرار می‌گیرد. فرامطالعه^۱ به تجزیه و تحلیل عمیق کارهای پژوهشی انجام شده در یک حوزه خاص می‌پردازد (مبینی دهکردی و کشتکار هرانکی، ۱۳۹۵: ۱۲۲)، پنج و دی، در ارتباط با روش فرامطالعه نتیجه‌گیری می‌کنند که فرامطالعه شامل چهار قسمت اصلی، فراترکیب^۲، فراروش^۳، فرانظریه^۴ و فراتحلیل^۵ می‌باشد (صالح‌نژاد و دیگران، ۱۳۹۷: ۸۲). روش تحقیق در این پژوهش، روش فراتحلیل است. در فراتحلیل، کاوشی جامع، ارزیابی انتقادی و ترکیب کمی تمامی مستندات مربوط به تحقیقات گذشته انجام می‌شود تا جمع‌بندی کلی از آن‌ها به عمل آید (قربانی‌زاده و حسن نانگیر، ۱۳۹۳: ۱۱). بنابراین، در این پژوهش تلاش شده است تا با استفاده از روش فراتحلیل پژوهش‌های انجام شده کمی که به بررسی رابطه و تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران پرداخته‌اند، مورد بررسی قرار داده شود. با توجه به موضوع مطالعه جمعیت مورد مطالعه شامل تمام مطالعاتی بود که به بررسی رابطه و تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی در ایران پرداخته بودند. محدوده زمانی این پژوهش شامل مطالعاتی است که پس از

1. Meta Study.
2. Meta-synthesis.
3. Meta method.
4. Metatheory.
5. Meta Analysis.

انقلاب اسلامی در ایران (از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۹) به بررسی رابطه سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی پرداخته‌اند. برای یافتن مطالعات انجام شده در کشور، از پایگاه‌های اطلاعاتی جهاد دانشگاهی (SID)، پایگاه داده‌های علمی تمام متن (Tpbین)، پایگاه مجلات تخصصی نور (Noormags)، پایگاه بانک اطلاعات نشریات کشور (Magiran)، پایگاه مرکز اسناد و مدارک علمی ایران (IranDoc)، پرتال علوم انسانی (Ensani.ir) و مرجع دانش (Civilica) استفاده شده است. در نهایت حجم نمونه وارد شده به فراتحلیل پس از بررسی پژوهش‌های انجام شده، ۲۵ مطالعه (اعم از مقاله و پایان‌نامه) که به بررسی مطالعات سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی پرداخته‌اند می‌باشد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار CMA2، نرم افزار جامع فراتحلیل محاسبه و انجام شد. همچنین، در این پژوهش برای انتخاب مطالعات برای انجام فراتحلیل از روش نمونه‌گیری غیرتصادفی هدفمند استفاده شده است.

جدول شماره ۱: پژوهش‌های انتخابی برای فراتحلیل

کد	پژوهشگر	موضوع	سال
۱	روح الله جعفری	بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه‌های تهران سال تحصیلی ۱۳۸۴-۱۳۸۵	۱۳۸۵
۲	پورنعمت	بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت سیاسی زنان؛ مطالعه موردی: زنان ۱۸ سال به بالای شهر شیراز	۱۳۸۵
۳	خواجه‌نوری و مقدس	جهانی شدن و مشارکت سیاسی زنان در ایران؛ نمونه مورد مطالعه: تهران، شیراز و استهبان	۱۳۸۶
۴	مجید موحد و دیگران	بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی زنان	۱۳۸۷

۱۳۸۷	تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی مطالعه موردی استان گلستان	خوش فر	۵
۱۳۸۷	بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی شهروندان در شهر قم	موسوی خورشیدی	۶
۱۳۹۰	بررسی تطبیقی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در بین کارکنان سازمان‌های دولتی و غیر دولتی در سطح استان زنجان	احمدی	۷
۱۳۹۱	بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان	امام جمعه‌زاده و دیگران	۸
۱۳۹۲	بررسی نقش سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر	باقری و دیگران	۹
۱۳۹۲	بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی جوانان ۲۰ تا ۳۰ سال شهر نور آباد	ذوالفقاری وناب	۱۰
۱۳۹۳	بررسی نقش ابعاد ساختاری و ارتباطی سرمایه اجتماعی در تبیین مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه اصفهان	سید جواد امام جمعه زاده و دیگران	۱۱
۱۳۹۳	بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت در انتخابات	عباسی سرمدی و همکاران	۱۲
۱۳۹۴	تبیین رابطه سرمایه اجتماعی کاربران ایرانی در شبکه اجتماعی فیس بوک و مشارکت سیاسی در دنیای واقعی	عبدالللهیان و کرمانی	۱۳

۱۳۹۴	بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان در استان همدان؛ مطالعه موردی: شهر نهاوند	دارابی	۱۴
۱۳۹۵	بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در توسعه مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی افراد ۱۸-۶۵ سال شهر قزوین	فرجی اینانلو	۱۵
۱۳۹۵	تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر مشارکت سیاسی شهروندان شهرستان کاشان و آران و بیدگل	حسن زاده	۱۶
۱۳۹۵	رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی (مطالعه موردی: شهروندان شهر قم)	حبیب‌پور گتایی و موسوی خورشیدی	۱۷
۱۳۹۶	بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان؛ مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری	عباسی اسفنجیر و اسفندیاری	۱۸
۱۳۹۶	بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان؛ مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز در سال ۱۳۹۶	کریمی فرد و دیگران	۱۹
۱۳۹۶	واکاوی جامعه شناختی مشارکت سیاسی شهروندان از منظر سرمایه اجتماعی؛ مورد مطالعه: شهروندان شهر کاشان و آران و بیدگل	نیازی و دیگران	۲۰

۱۳۹۶	تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی جوانان ۲۰ - ۳۵ سال کهگلویه و بویراحمد در دوره اول ریاست جمهوری روحانی	احمد انصاری	۲۱
------	--	-------------	----

جدول شماره ۲: پژوهش‌های انتخابی برای فراتحلیل

سال	موضوع	پژوهشگر	کد
۱۳۹۷	بررسی تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی؛ اعتماد اجتماعی، احساس بی‌قدرتی، وفاق اجتماعی، پیوند اجتماعی بر مشارکت سیاسی زنان استان خوزستان	باقری و دیگران	۱
۱۳۹۸	بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی شهروندان؛ مورد مطالعه: شهر گرگان	خوش‌فر و دیگران	۲
۱۳۹۸	تأثیر انواع سرمایه اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی بر انواع مشارکت سیاسی؛ مورد مطالعه: شهروندان ۱۸ سال به بالای سندج	احمدی	۳
۱۳۹۸	سنجش و تحلیل میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی مردم؛ مطالعه موردی: شهر ایلام	شوهانی و شوهانی	۴

۳- یافته‌های پژوهش

۳-۱- یافته‌های توصیفی پژوهش

در جدول شماره (۳) مهم‌ترین ویژگی پژوهش‌های مورد بررسی بر حسب متغیر مستقل، سال انجام پژوهش، حجم نمونه، جامعه آماری و نوع پژوهش آورده شده است.

جدول شماره (۳): ویژگی‌های پژوهش‌های انتخابی برای فراتحلیل

کد	متغیر مستقل	سال	حجم نمونه	جامعه آماری	نوع پژوهش
۱	سرمایه اجتماعی	۱۳۸۵	۳۸۰	دانشجویان	پایان نامه
۲	سرمایه اجتماعی	۱۳۸۵	۳۹۸	زنان	پایان نامه
۳	سرمایه اجتماعی	۱۳۸۶	۲۲۶۰	زنان	مقاله
۴	سرمایه اجتماعی	۱۳۸۷	۳۹۸	زنان	مقاله
۵	سرمایه اجتماعی	۱۳۸۷	۵۰۲	شهروندان	پایان نامه
۶	سرمایه اجتماعی	۱۳۸۷	۳۸۴	شهروندان	پایان نامه
۷	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۰	۳۹۰	کارکنان دولتی و غیر دولتی	پایان نامه
۸	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۱	۱۸۸	دانشجویان	مقاله
۹	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۲	۳۷۱	دانشجویان	مقاله
۱۰	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۲	۴۳۰	جوانان	پایان نامه
۱۱	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۳	۳۸۴	دانشجویان	مقاله
۱۲	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۳	۳۸۳	دانشجویان	مقاله
۱۳	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۴	۶۷۴	کاربران فیس‌بوک	مقاله
۱۴	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۴	۳۸۰	دانشجویان	مقاله
۱۵	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۵	۱۰۰	شهروندان	پایان نامه
۱۶	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۵	۴۰۰	شهروندان	پایان نامه
۱۷	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۵	۳۸۳	شهروندان	مقاله
۱۸	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۶	۲۷۷	دانشجویان	مقاله
۱۹	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۶	۲۰۰	دانشجویان	مقاله

۲۰	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۶	۳۳۰	شهروندان	مقاله
۲۱	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۶	۳۸۴	جوانان	مقاله
۲۲	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۷	۳۸۴	زنان	مقاله
۲۳	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۸	۴۰۷	شهروندان	مقاله
۲۴	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۸	۴۰۰	شهروندان	مقاله
۲۵	سرمایه اجتماعی	۱۳۹۸	۳۹۰	شهروندان	مقاله

بعد از جمع آوری پژوهش‌ها و کدگذاری آن‌ها در مرحله بعد، برای تحلیل اطلاعات جمع آوری شده از پژوهش‌های مورد نظر، برای انجام محاسبات آماری از برنامه فراتحلیل جامعه (CMA2)، استفاده گردید. بدین ترتیب که آزمون‌های آماری استفاده شده در تحقیقات مختلف یکسان سازی و به اندازه اثر تبدیل شد. برای تفسیر اندازه اثر، از جدول کوهن استفاده شد. کوهن در طبقه بندی تفسیری برای اهمیت نسبی اندازه‌های اثر، برای اندازه‌های اثر خانواده‌های d ، مقادیر $۰/۲$ ، $۰/۵$ و $۰/۸$ و برای اندازه‌های اثر خانواده t ، مقادیر $۰/۱$ ، $۰/۳$ و $۰/۵$ را به ترتیب نشان‌گر کوچک، متوسط و بزرگ دانسته است (شعاع و نیازی، ۱۳۹۵: ۷۲).

۳-۲- یافته‌های استنباطی پژوهش

جدول شماره (۴): خلاصه اطلاعات مربوط به فراتحلیل مطالعات سرمایه

اجتماعی و مشارکت سیاسی بر روی پژوهش‌های نمونه

کد	نوع پژوهش	سال	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
۱-۱	پایان نامه	۱۳۸۵	۰/۱۹۵	۰/۰۹۶	۰/۲۹۰	۳/۸۳۵	۰/۰۰۰
۱-۲	پایان نامه	۱۳۸۵	۰/۲۴۹	۰/۱۵۲	۰/۳۴۱	۴/۹۳۹	۰/۰۰۰
۲	پایان نامه	۱۳۸۵	۰/۲۰۳	۰/۱۰۷	۰/۲۹۵	۴/۰۹۱	۰/۰۰۰
۳	مقاله	۱۳۸۶	۰/۰۹۱	۰/۰۵۰	۰/۱۳۲	۴/۳۳۵	۰/۰۰۰
۴	مقاله	۱۳۸۷	۰/۲۰۳	۰/۱۰۷	۰/۲۹۵	۴/۰۹۱	۰/۰۰۰

۰/۰۰۰	۷/۳۳۴	۰/۳۹۴	۰/۲۳۶	۰/۳۱۷	۱۳۸۷	پایان نامه	۵
۰/۰۰۰	۱۰/۴۱۲	۰/۵۶۱	۰/۴۰۸	۰/۴۸۸	۱۳۸۷	پایان نامه	۶
۰/۰۰۰	۱۱/۹۶۹	۰/۶۰۹	۰/۴۶۹	۰/۵۴۳	۱۳۹۰	پایان نامه	۱-۷
۰/۰۰۰	۱۳/۴۸۳	۰/۶۵۶	۰/۵۲۷	۰/۵۹۵	۱۳۹۰	پایان نامه	۲-۷
۰/۰۰۰	۷/۱۱۳	۰/۵۸۳	۰/۳۶۲	۰/۴۸۰	۱۳۹۱	مقاله	۸
۰/۰۰۰	۸/۱۲۷	۰/۴۸۲	۰/۳۱۱	۰/۴۰۰	۱۳۹۲	مقاله	۹
۰/۰۰۰	۱۰/۸۰۷	۰/۵۵۰	۰/۴۰۴	۰/۴۸۰	۱۳۹۲	پایان نامه	۱۰
۰/۰۰۰	۱۰/۴۶۳	۰/۵۶۲	۰/۴۱۰	۰/۴۹۰	۱۳۹۳	مقاله	۱-۱۱
۰/۰۰۰	۹/۷۰۷	۰/۵۳۵	۰/۳۷۷	۰/۴۶۰	۱۳۹۳	مقاله	۲-۱۱
۰/۰۰۰	۱۰/۷۲۲	۰/۵۷۱	۰/۴۲۱	۰/۵۰۰	۱۳۹۳	مقاله	۳-۱۱
۰/۰۰۰	۱۰/۷۲۲	۰/۵۷۱	۰/۴۲۱	۰/۵۰۰	۱۳۹۳	مقاله	۴-۱۱
۰/۰۰۰	۸/۰۲۷	۰/۴۷۲	۰/۳۰۲	۰/۳۹۰	۱۳۹۳	مقاله	۱۲
۰/۰۰۰	۸/۳۰۳	۰/۳۷۷	۰/۲۴۰	۰/۳۱۰	۱۳۹۴	مقاله	۱۳
۰/۰۰۰	۸/۲۷۶	۰/۴۷۳	۰/۳۰۷	۰/۳۹۳	۱۳۹۴	مقاله	۱۴
۰/۰۰۰	۵/۱۵۱	۰/۶۱۸	۰/۳۱۳	۰/۴۸۰	۱۳۹۵	پایان نامه	۱۵
۰/۰۰۰	۱۱/۵۳۸	۰/۵۹۰	۰/۴۴۷	۰/۵۲۲	۱۳۹۵	پایان نامه	۱۶
۰/۰۰۰	۱۰/۳۹۹	۰/۵۶۱	۰/۴۰۸	۰/۴۸۸	۱۳۹۵	مقاله	۱۷
۰/۰۰۰	۱۵/۳۷۳	۰/۷۸۱	۰/۶۷۰	۰/۷۳۰	۱۳۹۶	مقاله	۱۸
۰/۰۰۰	۹/۸۱۷	۰/۶۸۵	۰/۵۰۸	۰/۶۰۴	۱۳۹۶	مقاله	۱۹
۰/۰۰۰	۱۰/۴۷۲	۰/۵۹۶	۰/۴۳۹	۰/۵۲۲	۱۳۹۶	مقاله	۲۰
۰/۰۰۰	۲۱/۳۹۰	۰/۸۳۳	۰/۷۶۰	۰/۷۹۹	۱۳۹۶	مقاله	۲۱
۰/۰۰۰	۶/۳۰۰	۰/۴۰۰	۰/۲۱۹	۰/۳۱۲	۱۳۹۷	مقاله	۲۲

۰/۰۰۰	۴/۲۴۳	۰/۲۹۹	۰/۱۱۳	۰/۲۰۸	۱۳۹۸	مقاله	۲۳
۰/۰۰۰	۷/۱۰۰	۰/۴۲۶	۰/۲۵۲	۰/۳۴۲	۱۳۹۸	مقاله	۲۴
۰/۰۰۰	۱۸/۶۹۸	۰/۷۸۲	۰/۶۹۲	۰/۷۴۰	۱۳۹۸	مقاله	۲۵
۰/۰۰۰	۴۷/۵۸۴	۰/۴۰۹	۰/۳۸۰	۰/۳۹۴	ترکیبی ثابت		اندازه
۰/۰۰۰	۱۰/۳۵۷	۰/۵۲۲	۰/۳۷۵	۰/۴۵۲	ترکیبی تصادفی		اثر

در جدول شماره (۴) ضمن برآورد اندازه اثر تفکیکی پژوهش‌های انتخاب شده برای فراتحلیل، اثرات ترکیبی ثابت و تصادفی نیز مشخص گردید. بر اساس جدول (۴) در همه ۲۵ پژوهش مورد بررسی در رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی با اطمینان ۹۹ درصد ارتباط معنادار بوده و بزرگترین همبستگی مربوط به پژوهش شماره ۲۱، پژوهش انصاری (۱۳۹۶) با عنوان، تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی جوانان ۲۰ - ۳۵ سال کهگلوویه و بویراحمد در دوره اول ریاست جمهوری روحانی و کوچکترین مقدار همبستگی مربوط به پژوهش شماره ۳، خواجه نوری و مقدس (۱۳۸۶) با عنوان جهانی شدن و مشارکت سیاسی زنان در ایران؛ نمونه مورد مطالعه: تهران، شیراز و استهبان می‌باشد. همچنین هر دو اندازه اثر تصادفی و ثابت در سطح ۹۹ درصد معنادار می‌باشند.

۳-۲-۱- فرض همگنی پژوهش‌های مورد بررسی در رابطه سرمایه اجتماعی

با مشارکت سیاسی

برای تشخیص ناهمگونی از آزمون Q استفاده می‌شود. مقدار بالای Q و مقدار پایین P-Value حاکی از ناهمگونی پژوهش‌های وارد شده به فراتحلیل می‌باشد. با توجه به نتایج حاصل از آزمون باید گفت ($P < 0.01$, $Q = 808/742$)، فرض همگونی میان پژوهش‌ها تأیید نمی‌شود. به بیان دیگر معنادار بودن شاخص Q نشان دهنده وجود ناهمگونی در اندازه اثر پژوهش‌های وارد شده به فراتحلیل می‌باشد. یکی دیگر از شاخص‌هایی که برای تشخیص ناهمگونی بکار می‌رود شاخص I2 می‌باشد. آزمون I2 عبارت است از نسبت تغییراتی که به علت ناهمگونی ایجاد شده است نه به

علت شانس و بالا بودن مقدار I2 دال بر وجود ناهم‌گونی است. به طور کلی مقادیر I2 اگر برابر ۲۵٪، ۵۰٪ و ۷۵٪ باشد به ترتیب به عنوان ناهم‌گونی پایین، متوسط و بالا تفسیر می‌شود. بنابراین اندازه ناهم‌گونی در پژوهش حاضر بالا تفسیر می‌شود. به همین دلیل نتایج حاصل از ضریب مجذور I2 موید این مطلب است که حدود ۹۶ درصد از تغییرات کل مطالعات به ناهم‌گونی آن‌ها مربوط است، بنابراین تلفیق آن‌ها با مدل آثار ثابت موجه نیست زیرا بیش از ۹۶ درصد از تغییرات کل مطالعات به ناهم‌گونی آن‌ها مربوط می‌شود. پس بنابراین باید از مدل اثرات ترکیبی تصادفی استفاده نمود.

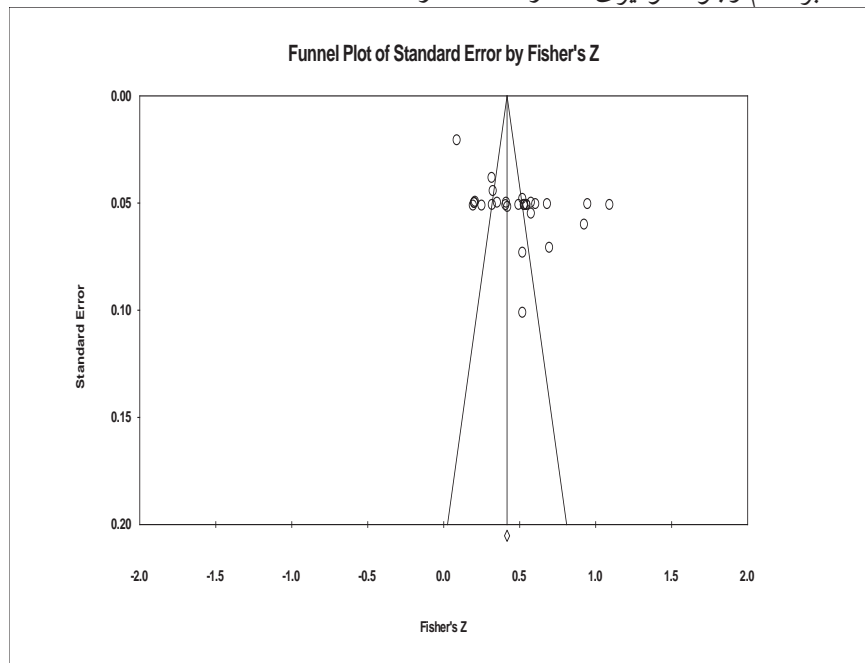
جدول (۵) نتایج حاصل از آزمون Q

شاخص آماری	مقدار آزمون Q	درجه آزادی Df	سطح معناداری P-Value	I-Squared
نتایج	۸۰۸/۷۴۲	۲۹	۰/۰۰۰	۹۶/۴۱۴

۳-۲-۲- سوگیری انتشار

یکی از موضوعات مورد توجه در هر فراتحلیل، ارزیابی سوگیری انتشار است. منظور از سوگیری انتشار این است که یک فراتحلیل شامل همه مطالعات انجام شده درباره موضوع مورد بررسی نباشد. یعنی ممکن است برخی از مطالعات به دلایل متفاوت منتشر نشده یا حداقل در مجلات نمایه‌سازی نشده منتشر شده باشد. زمانی که سوگیری انتشار وجود دارد، نتایج نهایی فراتحلیل تحت تأثیر قرار می‌گیرد و برآوردهای نهایی حاصل از آن دارای تورش و خطا خواهد بود. پس لازم است سوگیری انتشار در گام‌های نخست یک فراتحلیل شناسایی و تصحیح شود تا اعتبار نتایج افزایش یابد (طولایی و دیگران، ۱۳۹۶:۹۳). معمول‌ترین و ساده‌ترین روش سوگیری انتشار، استفاده از یک نمودار پراکنندگی به نام نمودار کیفی است (قربانی زاده و دیگران، ۱۳۹۵:۱۸)، نمودار کیفی بر این حقیقت استوار است که وزن آماری مطالعه با افزایش اندازه نمونه آن افزایش می‌یابد. بنابراین مطالعات با اندازه نمونه کوچک، به صورت گسترده در پایین نمودار پراکنده می‌شوند و مطالعات با اندازه نمونه بزرگ‌تر در قسمت بالای نمودار و

نزدیک به میانگین اثر هستند. در نبود هیچ گونه خطایی، نمودار شبیه به یک قیف بر عکس می شود و در صورت وجود خطا نمودار کیفی به صورت غیرمتمقارن در می آید (زاهدی اصل و پیلهوری، ۱۳۹۵: ۲۲)، بنابراین مطالعاتی که خطای استاندارد پایین دارند و در بالای قیف جمع می شوند، دارای سوگیری انتشار نیستند اما هرچه مطالعات به سمت پایین قیف کشیده می شوند، خطای استاندارد آن‌ها بالا می رود و سوگیری انتشارشان افزایش می یابد (قربانی زاده و بهفر، ۱۳۹۲: ۱۵). بنا بر این با توجه به شکل شماره ۱ (نمودار فانل یا کیفی پژوهش حاضر) از آنجا که متغیرهای مطالعات در بالای نمودار جمع شده است بر عدم وجود سوگیری انتشار دلالت دارد.

شکل ۱. نمودار کیفی پژوهش های سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی

آزمون همبستگی بگ و مزومدار یکی دیگر از آزمون هایی است که برای بررسی سوگیری انتشار به کار می رود، این آزمون همبستگی رتبه ای (تاوکنندال) بین اندازه اثر استاندارد و واریانس (یا خطای استاندارد) این اثرات را گزارش می کند. ضریب همبستگی تاو، تا حد بسیار زیادی همانند هر نوع همبستگی دیگر تعبیر و تفسیر

می‌شود، که تفسیر این ضریب به این صورت است که در آن مقدار صفر، دال بر نبود رابطه بین اندازه اثر و دقت است و انحراف از صفر از وجود رابطه حکایت می‌کند. اگر عدم تقارن ناشی از سوگیری انتشار باشد، انتظار این است که در ارتباط با اندازه‌های اثر بزرگ‌تر، خطای استاندارد بیشتری مشاهده شود (قربانی‌زاده و حسن‌نانگیر، ۱۳۹۳: ۱۳۹). نتایج حاصل از بررسی روش همبستگی بگ و مزومدار، به منظور بررسی سوگیری انتشار به شرح جدول زیر است.

جدول (۶): نتایج حاصل از بررسی روش همبستگی رتبه‌ای بگ و مزومدار

سطح معناداری p-value		z- value	مقدار ضریب کندال (tau)	شاخص آماری نتایج
دو دامنه	یک دامنه			
۰/۱۳۸۶۶	۰/۰۶۹۳۳	۱/۴۸۰۸۱	۰/۱۹۱۶۹	

بر طبق اطلاعات جدول شماره (۶) فوق مقدار تائوکندال برابر با ۰/۱۹۱۶۹ شده است که با توجه به مقدار معناداری یک دامنه ($P=0/06933$) و دو دامنه ($P=0/13866$) باید گفت که اگرچه بین اندازه اثر و دقت رابطه وجود دارد اما این رابطه معنادار نیست و فرض صفر مبنی بر متقارن بودن نمودار کیفی و عدم سوگیری انتشار تأیید می‌شود.

یکی دیگر از آزمون‌هایی که برای بررسی سوگیری انتشار به کار می‌رود آزمون N ایمن از خطای می‌باشد. آزمون N ایمن از خطا روزنتال تعداد تحقیقات گم‌شده (با اثر میانگین صفر) را محاسبه می‌کند که لازم است به تحلیل‌ها اضافه شود تا عدم معنی‌داری آماری اثر کلی به‌دست آید. نتایج حاصل از این روش به شرح جدول زیر است.

جدول (۷): نتایج حاصل از بررسی روش N ایمن از خطا

مقدار	شاخص
۵۰/۶۱۶۴۹	مقدار Z برای مطالعات مشاهده شده
۰/۰۰۰	مقدار P برای مطالعات مشاهده شده

۰/۰۵۰۰	آلفا
۲/۰۰۰	باقیمانده
۱/۹۵۹	Z برای آلفا
۳۰	تعداد مطالعات مشاهده شده
۹۹۷۹	تعداد مطالعات گمشده که P را به آلفا می‌رساند

با توجه به جدول شماره (۷) در می‌یابیم باید ۹۹۷۹ پژوهش دیگر انجام و بررسی شود تا مقدار P دو سویه ترکیب شده از ۰/۰۵ تجاوز نکند و تنها در این صورت است که در نتایج نهایی محاسبات و تحلیل‌ها خطا رخ می‌دهد. این نتیجه دقت و درستی اطلاعات و نتایج بدست آمده از این پژوهش را نشان می‌دهد.

داده‌های جدول شماره (۸) نشان می‌دهد که میانگین اثر سرمایه اجتماعی (اثرات ترکیبی تصادفی) بر میزان مشارکت سیاسی در نمونه مورد پژوهش معادل ۰/۴۵۲ هست. چون این اندازه برآورد در محدوده اطمینان است، لذا باید گفت رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی تأیید می‌شود. لازم به ذکر است برآورد نقطه‌ای به دست آمده (۰/۴۵۲) بر مبنای معیار کوهن، حاکی از اثر در حد متوسط رو به بالا می‌باشد. پس در مجموع باید گفت سرمایه اجتماعی در سطح متوسط ولی رو به بالایی می‌تواند با مشارکت سیاسی رابطه داشته باشد و همچنین بر متغیر مشارکت سیاسی تأثیرگذار باشد. جدول (۸): نتایج حاصل از اندازه اثر ترکیبی تصادفی مطالعات رابطه سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی

موضوع	تعداد مطالعات	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
سرمایه اجتماعی به مشارکت سیاسی	۳۰	۰/۴۵۲	۰/۳۷۵	۰/۵۲۲	۱۰/۳۵۷	۰/۰۰۰

با توجه به نتایج پژوهش که نشان‌دهنده ناهمگونی در بین مطالعات مورد بررسی می‌باشد سعی شده‌است که در راستای مشخص کردن این ناهمگونی از متغیرهای تعدیل‌کننده جامعه آماری (پژوهش‌های دانشگاهی و غیردانشگاهی) و زمان انجام پژوهش استفاده شود تا از این طریق بتوان به تعیین واریانس بین مطالعات پرداخت.

۳-۲-۳- بررسی نقش تعدیل‌کنندگی جامعه آماری

نتایج حاصل از بررسی متغیر جامعه آماری (دانشگاهی، غیردانشگاهی) به‌عنوان متغیر تعدیل‌کننده به شرح جدول زیر است.

جدول (۹): نتایج حاصل از اندازه اثر ترکیبی رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی به تفکیک جامعه آماری

مدل اثرات تصادفی			مدل اثرات ثابت			تعداد	جامعه آماری
p-value	z-value	اندازه ترکیبی	p-value	z-value	اندازه اثر		
۰/۰۰۰	۸/۷۱۲	۰/۴۶۵	۰/۰۰۰	۲۹/۴۰۱	۰/۴۵۰	۱۱	دانشگاهی
۰/۰۰۰	۷/۰۵۰	۰/۴۵۰	۰/۰۰۰	۳۶/۸۴۹	۰/۳۷۶	۱۸	غیر دانشگاهی

جدول شماره (۹) اندازه‌های اثر ترکیبی مدل‌های ثابت و تصادفی مربوط به رابطه متغیر سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی را به تفکیک جامعه آماری نشان می‌دهد. در میان پژوهش‌هایی که جامعه آماری آن دانشگاهیان بوده‌اند، اندازه اثر تصادفی ۰/۴۶۵ و در گروه غیردانشگاهی اندازه اثر ترکیبی تصادفی برابر با ۰/۴۵۰ به دست آمده‌است. همچنین هر دو گروه در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار می‌باشند. بنابراین می‌توان گفت در رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی، نقش جامعه آماری تأثیر بسزایی در این رابطه دارد، در واقع می‌توان گفت سرمایه اجتماعی افرادی که دانشگاهی بوده‌اند در قیاس با پژوهش‌هایی که جامعه آماری آن‌ها افراد غیر دانشگاهی بوده‌اند رابطه بیشتری را با مشارکت سیاسی نشان داده است.

۳-۲-۴- بررسی نقش تعدیل کنندگی زمان انجام پژوهش

نتایج حاصل از بررسی متغیر زمان انجام پژوهش به عنوان متغیر تعدیل کننده به شرح جدول زیر است:

جدول (۱۰): نتایج حاصل از اندازه اثر ترکیبی رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی به تفکیک زمان انجام پژوهش

مدل اثرات تصادفی			مدل اثرات ثابت			تعداد	زمان
p-value	z-value	اندازه ترکیبی	p-value	z-value	اندازه ترکیبی	اندازه اثر	انجام پژوهش
۰/۰۰۰	۴/۴۳۸	۰/۲۵۲	۰/۰۰۰	۱۳/۲۴۲	۰/۱۹۱	۷	۸۵ - ۸۹
۰/۰۰۰	۱۶/۰۸۲	۰/۴۶۳	۰/۰۰۰	۳۳/۸۲۶	۰/۴۵۶	۱۲	۹۰ - ۹۴
۰/۰۰۰	۶/۸۵۰	۰/۵۴۹	۰/۰۰۰	۳۶/۵۵۵	۰/۵۴۲	۱۱	۹۵ - ۹۹

با توجه به این مطلب که پژوهش‌های انتخاب شده برای فراتحلیل در این پژوهش در یک بازه زمانی پانزده ساله از سال ۱۳۸۵ تا سال ۱۳۹۹ انجام پذیرفته‌اند و در این مدت جامعه دگرگونی‌هایی را تجربه کرده است، بنابراین این احتمال وجود دارد که رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی تحت تأثیر شرایط زمانی قرار گرفته باشد. جدول شماره (۱۰) اندازه‌های اثر ترکیبی مدل‌های ثابت و تصادفی مربوط به رابطه متغیر سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی را به تفکیک سال انجام پژوهش نشان می‌دهد. در بازه زمانی ۱۳۸۹ - ۱۳۸۵ اندازه اثر تصادفی ۰/۱۹۱، در بازه زمانی ۱۳۹۴ - ۱۳۹۰ اندازه اثر تصادفی برابر با ۰/۴۶۳ و در بازه زمانی ۱۳۹۹ - ۱۳۹۵ نیز اندازه اثر ترکیبی تصادفی برابر با ۰/۴۵۹ به دست آمده است. همچنین همه گروه‌ها در سطح ۹۹ درصد اطمینان معنادار می‌باشند. بنابراین می‌توان گفت در رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی، نقش زمان انجام پژوهش تأثیر بسزایی در این رابطه دارد، در واقع می‌توان گفت سرمایه اجتماعی در بازه زمانی ۱۳۹۹ - ۱۳۹۵ در قیاس با بازه‌های زمانی دیگر رابطه بیشتری را با مشارکت سیاسی نشان داده است. همچنین براساس معیار

کوهن در بازه زمانی ۱۳۸۹-۱۳۸۵ با توجه به اندازه اثر ترکیبی تصادفی ۰/۲۵۲ می‌توان گفت که در این بازه زمانی میزان رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی نسبتاً پایین ارزیابی می‌شود، همچنین بر اساس معیار کوهن میزان رابطه سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی در بازه زمانی ۱۳۹۴-۱۳۹۰ بر اساس اندازه اثر ترکیبی تصادفی ۰/۴۶۳ متوسط رو به بالا ارزیابی می‌شود و در نهایت در بازه زمانی ۱۳۹۹-۱۳۹۵ رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی بر اساس معیار کوهن بالا ارزیابی می‌شود، بنابراین می‌توان اذعان داشت که در این بازه زمانی پانزده ساله رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در کشور ایران در حال افزایش می‌باشد.

نتیجه‌گیری

مشارکت سیاسی از جمله ملزومات بنیادین مردم‌سالاری و شهروندی و از ضرورت‌های جدانشدنی نظام سیاسی در قرن بیست و یکم است. همچنین مطالعه مشارکت سیاسی هر جامعه‌ای شناخت رفتار سیاسی مردم آن را میسر و مشخص می‌کند که در بسترهای اجتماعی گوناگون، میزان مشارکت سیاسی شهروندان چگونه و با تأثیر گرفتن از چه عواملی تغییر می‌کند (سردارنیا و دیگران، ۱۳۹۸: ۹۰). در این راستا یکی از عوامل مرتبط و تأثیرگذار بر مشارکت سیاسی متغیر سرمایه اجتماعی است. بنابراین در پژوهش حاضر تلاش شده است که رابطه سرمایه اجتماعی را با مشارکت سیاسی به روشی متفاوت‌تر و جامع‌تر یعنی روش فراتحلیل مورد بررسی قرار دهیم. فراتحلیل، به عنوان روشی برای خلاصه کردن و ترکیب نتایج کمی تحقیقات پیشین، یا به عنوان یک روش برای رسیدن به اندازه اثر کمی بر اساس مطالعات فردی تعریف می‌شود. بنابراین نتیجه فرضیه پژوهش نشان می‌دهد که میانگین اثر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی در نمونه مورد پژوهش معادل ۰/۴۵۲ هست. چون این اندازه برآورد در محدوده اطمینان است، لذا باید گفت اندازه اثر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی معنادار می‌باشد. لازم به ذکر است برآورد نقطه‌ای بدست آمده (۰/۴۵۲) بر مبنای معیار کوهن، حاکی از اثر در حد متوسط رو به بالا می‌باشد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت به هر میزان که سرمایه اجتماعی در میان نمونه‌های پژوهشی افزایش پیدا کند میزان مشارکت

سیاسی نیز افزایش پیدا می‌کند. همچنین در مقایسه با میانگین اثر بدست آمده ۱۳ مطالعه از کل پژوهش‌های وارد شده به فراتحلیل اندازه اثری پایین‌تر از ضریب بدست آمده کسب کرده‌اند و ۱۷ مطالعه نیز ضریب اثر بالاتری از مقدار بدست آمده کسب کرده‌اند. در بحث نظری نیز، پی‌یر بوردیو در پژوهش‌های خود، سرمایه اجتماعی را به عنوان متغیر مستقل در نظر گرفته‌است که بر ساختار فضای اجتماعی تأثیر می‌گذارد و می‌تواند به طریق اولی در تعیین کنش‌های اجتماعی و سیاسی مؤثر باشد (خوش‌فرو دیگران، ۱۳۹۸: ۳۷). رابرت پاتنام نیز نخستین کسی بود که سرمایه اجتماعی را به مشارکت سیاسی پیوند داد (نیازی و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۴۷). به باور پاتنام نیز سرمایه اجتماعی ظرفیت کنش سیاسی افراد را افزایش داده و در نتیجه احتمال درگیری سیاسی یا مشارکت سیاسی را بالا می‌برد (حبیب‌پور گتایی و موسوی خورشیدی، ۱۳۹۵: ۳۶۷-۳۶۶). گروویر نیز نقش سرمایه اجتماعی را در تسهیل مشارکت سیاسی از طریق شبکه‌ها و انجمن‌های داوطلبانه و اعتماد توضیح می‌دهد (کریمی‌فرد و دیگران، ۱۳۹۶: ۱۶۵-۱۶۴).

در بررسی همگن بودن پژوهش‌های مورد نظر، آزمون Q نشان داده‌است که فرض همگن بودن مطالعات انجام شده رد می‌شود، بنابراین برای بررسی وضعیت همگونی پژوهش‌های انجام شده از متغیرهای تعدیل‌گر جامعه آماری و سال انجام پژوهش استفاده شده است. نتایج متغیر تعدیل‌گر جامعه آماری نشان می‌دهد که پژوهش‌هایی که جامعه آماری آن‌ها دانشگاهیان بوده‌اند، سرمایه اجتماعی تأثیر بیشتری را بر مشارکت سیاسی نشان داده‌اند. همچنین نتیجه متغیر تعدیل‌گر زمان انجام پژوهش نیز نشان می‌دهد که هر چقدر از روند انقلاب اسلامی می‌گذرد متغیر سرمایه اجتماعی رابطه بیشتری را با مشارکت سیاسی نشان داده است و این مطلب نشان از اهمیت متغیر سرمایه اجتماعی در افزایش میزان مشارکت سیاسی که از شاخص‌های مهم توسعه سیاسی می‌باشد، دارد.

مبانی نظری و پژوهش‌های تجربی انجام شده نشان داده‌اند که متغیر سرمایه اجتماعی دارای ابعاد زیادی می‌باشد که در پژوهش‌های تجربی انجام شده در رابطه سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی این ابعاد شناسایی شده و از طریق فراتحلیل به بررسی رابطه این ابعاد با متغیر مشارکت سیاسی پرداخته شده‌است. همچنین به‌نظر

می‌رسد یکی از علت‌های وجود ناهمگنی در نتایج این پژوهش را تفاوت میزان ارتباط ابعاد سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی دانست. نتایج فراتحلیل نشان داده‌است که از بین ابعاد متغیر سرمایه اجتماعی متغیر مشارکت اجتماعی با ضریب اثر $۰/۴۵۸$ ، بیشترین رابطه را با متغیر مشارکت سیاسی داشته است. بنابراین هرچه نمونه‌های مورد پژوهش از نظر میزان مشارکت اجتماعی بالایی برخوردار باشند به تبع آن میزان مشارکت سیاسی در میان آن‌ها افزایش پیدا می‌کند. همچنین نتایج این پژوهش نشان داده‌است که متغیر شبکه روابط و پیوند اجتماعی با ضریب اثر $۰/۲۹۸$ کمترین رابطه را با متغیر مشارکت سیاسی داشته‌است. در مجموع بر اساس جدول شماره (۱۱) می‌توان گفت که تمامی ابعاد متغیر سرمایه اجتماعی در سطح متوسطی با مشارکت سیاسی در رابطه هستند و به ترتیب متغیرهای مشارکت اجتماعی، هنجارهای اجتماعی، انسجام اجتماعی، اعتماد اجتماعی، آگاهی اجتماعی و شبکه روابط اجتماعی با مشارکت سیاسی در رابطه می‌باشند.

جدول (۱۱): نتایج حاصل از اندازه اثر مطالعات ابعاد سرمایه اجتماعی و

مشارکت سیاسی

موضوع	تعداد مطالعات	اندازه اثر	حد پایین	حد بالا	z-value	p-value
اعتماد اجتماعی به مشارکت سیاسی	۱۷	$۰/۳۵۹$	$۰/۲۸۱$	$۰/۴۳۲$	$۸/۴۸۳$	$۰/۰۰۰$
مشارکت اجتماعی به مشارکت سیاسی	۱۱	$۰/۴۵۸$	$۰/۳۵۲$	$۰/۵۵۲$	$۷/۶۶۴$	$۰/۰۰۰$
هنجار اجتماعی به مشارکت سیاسی	۶	$۰/۴۳۸$	$۰/۲۹۰$	$۰/۵۶۶$	$۵/۳۶۰$	$۰/۰۰۰$
آگاهی اجتماعی به مشارکت سیاسی	۵	$۰/۳۵۲$	$۰/۳۱۱$	$۰/۳۹۱$	$۱۵/۸۰۷$	$۰/۰۰۰$

انسجام اجتماعی به مشارکت سیاسی	۸	۰/۳۶۲	۰/۲۶۳	۰/۴۵۳	۶/۷۸۹	۰/۰۰۰
شبکه روابط و پیوند اجتماعی به مشارکت سیاسی	۱۳	۰/۲۹۸	۰/۲۰۷	۰/۳۸۴	۶/۱۹۸	۰/۰۰۰

پیشنهادات پژوهشی

- با توجه به نتایج پژوهش و این مورد که متغیر اعتماد اجتماعی رابطه معناداری با متغیر مشارکت سیاسی داشته است و همچنین برای توسعه متغیر سرمایه اجتماعی باید سعی شود تا میزان اعتماد اجتماعی در میان افراد جامعه از طریق عمل کردن مسئولین ذی ربط به وعده‌هایی که می‌دهند افزایش پیدا کند. زیرا این امر باعث افزایش میزان اعتماد اجتماعی در میان افراد جامعه می‌شود و به تبع آن میزان سرمایه اجتماعی افزایش می‌یابد و باعث افزایش میزان مشارکت سیاسی در میان افراد جامعه می‌شود.

- با توجه به معنادار بودن رابطه مشارکت اجتماعی و مشارکت سیاسی باید تلاش شود تا از طریق سوق دادن افراد جامعه به انجمن‌ها و سازمان‌های داوطلبانه میزان مشارکت اجتماعی را در میان افراد جامعه افزایش داد زیرا نتایج این پژوهش نیز نشان داده است که از بین ابعاد متغیر سرمایه اجتماعی بیشترین رابطه را با متغیر مشارکت سیاسی متغیر مشارکت اجتماعی دارا می‌باشد بنابراین متغیر مشارکت اجتماعی در بالا بردن میزان مشارکت سیاسی افراد جامعه از اهمیت بسزایی برخوردار می‌باشد، بنابراین مسئولان ذی ربط باید تلاش کنند تا شرایط و بستری مناسب را برای مشارکت هر چه بیشتر افراد در فرایندهای اجتماعی مهیا شود زیرا زمینه‌ساز افزایش مشارکت سیاسی در میان افراد جامعه می‌باشد.

- یکی دیگر از متغیرهای مرتبط با متغیر مشارکت سیاسی متغیر آگاهی اجتماعی است. بنابراین باید تلاش شود تا تمامی موانع موجود بر سر راه بالا رفتن میزان آگاهی

اجتماعی افراد را از طریق آشنایی افراد با ابعاد مشارکت سیاسی و مبانی قانون اساسی در مورد مشارکت سیاسی از طریق مدارس و دانشگاه و همچنین از طریق رسانه جمعی از بین برد و باعث بالا رفتن میزان مشارکت سیاسی در میان افراد جامعه شد.

- پیشنهاد می‌شود که هر کدام از ابعاد سرمایه اجتماعی به صورت پژوهشی جداگانه در رابطه با مشارکت سیاسی مورد بررسی قرار گیرند تا بتوان به شناخت بیشتری نسبت به هر کدام از ابعاد سرمایه اجتماعی در رابطه با مشارکت سیاسی دست یافت.

- با توجه به این که سرمایه اجتماعی در طول گذر زمان در حال افزایش همبستگی با متغیر مشارکت سیاسی می‌باشد، باید به اهمیت این متغیر توجه کرد و شاخص‌ها و ابعاد این متغیر را در جمهوری اسلامی ایران شناسایی و در جهت افزایش میزان آن‌ها تلاش کرد.

کتاب‌نامه

۱. احمدی، محمدعلی، «بررسی تطبیقی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در بین کارکنان سازمان‌های دولتی و غیردولتی در سطح استان زنجان»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: مهدی قدیمی)، دانشگاه پیام نور، مرکز تهران، گروه علوم اجتماعی، رشته جامعه‌شناسی، ۱۳۹۰.
۲. احمدی، یعقوب، «تأثیر انواع سرمایه اجتماعی در شبکه‌های اجتماعی بر انواع مشارکت سیاسی؛ مورد مطالعه: شهروندان ۱۸ سال به بالای سنندج»، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۳۰، شماره پیاپی (۷۵)، شماره ۳، صص ۲۲-۱، ۱۳۹۸.
۳. امام جمعه زاده، سید جواد و محمود رضا رهبر قاضی، امید عیسی نژاد، زهره مرندی، «بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی در بین دانشجویان دانشگاه اصفهان»، پژوهشنامه علوم سیاسی، سال ۷، شماره ۴، صص ۳۴-۷، ۱۳۹۱.
۴. امام جمعه زاده، سید جواد، راضیه مهربانی کوشکی و محمودرضا رهبر قاضی، «بررسی نقش ابعاد ساختاری و ارتباطی سرمایه اجتماعی در تبیین مشارکت سیاسی (مطالعه موردی دانشجویان دانشگاه اصفهان)»، فصلنامه راهبرد، سال ۲۳، شماره ۷۰، صص ۱۷۷-۱۵۳، ۱۳۹۳.
۵. انجمن جامعه‌شناسی ایران، مسائل اجتماعی ایران؛ مجموعه مقالات، تهران، آگه، چاپ دوم، ۱۳۸۷.
۶. انصاری، احمد، «تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی (جوانان ۳۵-۲۰ سال) کهگلوویه و بویر احمد در دوره اول ریاست جمهوری روحانی»، فصلنامه علمی - پژوهشی رهیافت انقلاب اسلامی، سال ۱۱، شماره ۴۰، صص ۱۶۷-۱۴۵، ۱۳۹۶.
۷. باقری، مریم، جعفر هزارجریبی و رضا معصومی‌راد، «بررسی نقش سرمایه‌ی اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر»، فصلنامه دانش انتظامی استان خوزستان، دوره ۲، شماره ۳، صص ۳۴-۱۳، ۱۳۹۲.

۸. باقری، معصومه، حسین زاده، علی حسین، شجاعی، حسن، «بررسی تأثیر ابعاد سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی، احساس بی قدرتی، وفاق اجتماعی، پیوند اجتماعی) بر مشارکت سیاسی زنان استان خوزستان (مطالعه موردی: شهر اهواز)»، فصلنامه توسعه اجتماعی (توسعه انسانی سابق)، دوره ۱۲، شماره ۳، صص ۶۲ - ۲۹، ۱۳۹۷.
۹. پناهی، محمدحسین، بنی فاطمه، سمیه السادات، «فرهنگ سیاسی و مشارکت سیاسی زنان»، فصلنامه علوم اجتماعی، دوره ۲۲، شماره ۶۸، شماره پیاپی (۶۸)، صص ۷۸ - ۳۵، ۱۳۹۴.
۱۰. پورنعمت، آرش، «بررسی رابطه سرمایه اجتماعی با میزان مشارکت سیاسی زنان (مطالعه موردی: زنان ۱۸ سال به بالای شهر شیراز)»، پایان نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: علی اصغر مقدس)، دانشگاه شیراز، رشته جامعه‌شناسی، ۱۳۸۵.
۱۱. جعفری، روح‌الله، «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه‌های تهران سال تحصیلی (۱۳۸۵ - ۱۳۸۴)»، پایان نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: محمدرضا تاجیک)، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی، گروه آموزشی علوم سیاسی، رشته علوم سیاسی، ۱۳۸۵.
۱۲. حبیب‌پور گتایی، کرم، موسوی خورشیدی، سید حمیدرضا، «رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی شهروندان قم»، فصلنامه علمی - پژوهشی رفاه اجتماعی، سال ۱۶، شماره ۶۲، صص ۳۹۰ - ۳۵۲، ۱۳۹۵.
۱۳. حسن زاده، زهرا، «تبیین عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر میزان مشارکت سیاسی شهروندان شهرستان کاشان و آران و بیدگل»، پایان نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: محسن نیازی)، دانشگاه کاشان، پردیس خواهران، گروه علوم اجتماعی، رشته مطالعات فرهنگی، ۱۳۹۵.
۱۴. خواجه‌نوری، بیژن، مقدس، علی اصغر، «جهانی‌شدن و مشارکت سیاسی زنان در ایران نمونه مورد مطالعه: تهران»، شیراز و استهبان»، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد، سال ۴، شماره ۲، صص ۷۱ - ۴۵، ۱۳۸۶.
۱۵. خوش‌فر، غلامرضا، «تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی استان گلستان»، رساله دکتری (استاد راهنما: محمدحسین پناهی)، دانشگاه علامه طباطبائی، رشته جامعه‌شناسی، ۱۳۸۷.
۱۶. خوش‌فر، غلامرضا، باقریان جلودار، مصطفی، میرزاخانی، شهربانو، جندقی میرمحل، فاطمه، «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی با مشارکت سیاسی شهروندان (مورد مطالعه: شهر گرگان)»، دوفصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر، سال ۸، شماره ۱۴، صص ۵۲ - ۲۷، ۱۳۹۸.
۱۷. دارابی، مسعود، «بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر مشارکت سیاسی زنان در استان همدان (مطالعه موردی: شهر نهاوند)»، فصلنامه مطالعات جامعه‌شناختی جوانان، سال ۵، ش ۱۷، صص ۸۴ - ۵۷، ۱۳۹۴.
۱۸. ذوالفقاری و نواب، علی، «بررسی رابطه میان سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی، مطالعه موردی جوانان ۲۰ تا ۳۰ سال شهر نورآباد»، پایان نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: داوود رضی)، دانشگاه مازندران، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، رشته جامعه‌شناسی، ۱۳۹۲.
۱۹. راش، مایکل، جامعه و سیاست؛ مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی سیاسی، (ترجمه منوچهر صبوری)، تهران، انتشارات سمت، ۱۹۳۷.
۲۰. زاهدی اصل، محمد، پيله وری، اعظم، «فرا تحلیل بر مطالعات حوزه اعتیاد و خانواده»، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، دوره ۸، شماره ۲۸، صص ۴۶ - ۸، ۱۳۹۵.

۲۱. سردارنیا، خلیل‌اله، امینی‌زاده، سینا، حسن‌وند، مظفر، «تأثیر رسانه‌های جدید با واسطه‌گری متغیرهای اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه شیراز»، جامعه‌شناسی کاربردی، سال ۳۰، شماره پیاپی (۷۴)، شماره ۲، صص ۱۰۰-۸۵، ۱۳۹۸.
۲۲. شارع‌پور، محمد، سرمایه‌ی اجتماعی، مفهوم‌سازی، سنجش و دلالت‌های سیاست‌گذاری، چاپ اول، ساری، نشر سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی مازندران، ۱۳۸۵.
۲۳. شایگان، فریا، تبیین جامعه‌شناختی مشارکت مردم در مساجد، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان، ۱۳۸۹.
۲۴. شجاعی باغینی، محمد مهدی، مبانی مفهومی سرمایه‌ی اجتماعی، چاپ اول، تهران، پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۸۷.
۲۵. شعاع، صدیقه، نیازی، محسن، «فراتحلیلی بر ارتباط سرمایه فرهنگی و مدیریت بدن»، فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران، دوره ۹، شماره ۱، صص ۸۱-۶۱، ۱۳۹۵.
۲۶. شوهانی، احمد و نادر شوهانی، «سنجش و تحلیل میزان تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی مردم؛ مطالعه موردی: شهر ایلام»، فصلنامه پژوهش‌های سیاسی جهان اسلام، سال ۹، شماره ۴، صص ۲۵-۱، ۱۳۹۸.
۲۷. صالح‌نژاد، سید عبدالله، درویش، حسن، احمدی، علی اکبر، فروزنده، لطف‌الله، «فرا ترکیب مطالعات منزلت کارکنان در ایران»، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت منابع انسانی، دانشگاه جامع امام حسین علیه السلام، سال دهم، شماره دو، شماره پیاپی ۳۲، صص ۱۰۰-۷۵، ۱۳۹۷.
۲۸. صبوری کاشانی، منوچهر، جامعه‌شناسی سیاسی، تهران، نشر سخن، ۱۳۸۱.
۲۹. طولایی زینب، پوراشرف، یاسان‌الله، عباس‌پور، حیدر «فراتحلیل مطالعات فرسودگی شغلی در سازمان‌های آموزشی ایران؛ مطالعه موردی: مدارس ایران»، فصلنامه تعلیم و تربیت، دوره ۳۴، شماره ۳، پیاپی (۱۳۵)، صص ۱۰۰-۸۳، ۱۳۹۶.
۳۰. عباسی اسفنجیر، علی اصغر، اسفندیاری، مجتبی، «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی)»، دوفصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۴، صص ۷۸-۴۷، ۱۳۹۶.
۳۱. عباسی سرمدی، مهدی، مهرابی کوشکی، راضیه، رهبرقاضی، محمودرضا، «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت در انتخابات»، مسائل اجتماعی ایران، سال ۵، شماره ۲، صص ۶۰-۴۱، ۱۳۹۳.
۳۲. عباسی، محرم، ابراهیمی، الهام، شیخی قهی، ملیحه، اکبری، علیرضا، «تحلیل سطوح مفهوم سرمایه اجتماعی با رویکرد فراترکیب»، فصلنامه جامعه‌پژوهی فرهنگی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال دهم، شماره دوم، صص ۷۹-۵۵، ۱۳۹۸.
۳۳. عبداللهیان، حمید، کرمانی، حسین، «تبیین رابطه سرمایه اجتماعی کاربران ایرانی در شبکه اجتماعی فیس‌بوک و مشارکت سیاسی در دنیای واقعی»، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران، دوره ۴، شماره ۴، صص ۶۳۵-۶۱۵، ۱۳۹۴.
۳۴. فرجی اینانلو، مصطفی، «بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی در توسعه مشارکت سیاسی؛ مطالعه موردی افراد ۱۸-۶۵ سال شهر قزوین»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: محمد رحیم عیوضی)، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی، دانشکده علوم اجتماعی، رشته علوم سیاسی، ۱۳۹۵.
۳۵. فیلد، جان، سرمایه اجتماعی، (ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رضائی، ۱۳۸۵، چاپ اول)، تهران، نشر کویر، ۲۰۰۳.

۳۶. قربانی زاده، وجه الله، حسن نانگیر، سید طه، راهنمای کاربردی فراتحلیل با نرم افزار CMA2، تهران، انتشارات جامعه‌شناسان، ۱۳۹۳.
۳۷. قربانی زاده، وجه الله، عباس پور، جعفر، خیر اندیش، مهدی، «فرا تحلیل عوامل مؤثر در استقرار دولت الکترونیک ایران»، فصلنامه مطالعات منابع انسانی، سال ۶، شماره ۱۹، صص ۲۶-۱، ۱۳۹۵.
۳۸. قربانی زاده، وجه الله، بهفر، سارا، «فرا تحلیل پژوهش‌های آمادگی الکترونیک سازمان در ایران»، فصلنامه مطالعات مدیریت فناوری اطلاعات، سال ۲، شماره ۶، صص ۲۲-۱، ۱۳۹۲.
۳۹. کریمی فرد، حسین، ساجدی فر، نوری، غزلاوی، علی، لویمی، عبدالامیر، «بررسی عوامل مؤثر بر مشارکت سیاسی دانشجویان (مطالعه موردی: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز در سال ۱۳۹۶)»، فصلنامه دانش انتظامی خوزستان، دفتر تحقیقات کاربردی فرماندهی انتظامی استان خوزستان، سال ۶، شماره ۲۱، صص ۱۹۴-۱۵۷، ۱۳۹۶.
۴۰. مبینی دهکردی، علی، کشتکار هرانکی، مهران، «فرا ترکیب مدل‌های نوآوری اجتماعی»، فصلنامه برنامه‌ریزی رفاه و توسعه اجتماعی، سال هفتم، شماره ۲۶، صص ۱۳۸-۱۰۱، ۱۳۹۵.
۴۱. مجدی نسب، محمد اسلام، مشارکت سیاسی چگونگی و چرایی، تهران، جامعه‌شناسان، ۱۳۹۴.
۴۲. مرادی، سالار، کواکبیان، مصطفی، فلاح‌پیشه، حشمت‌الله، «فرا تحلیل مطالعات اعتماد سیاسی در ایران پس از انقلاب اسلامی»، فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهشنامه انقلاب اسلامی، سال هفتم، شماره ۲۴، صص ۱۳۳-۱۰۵، ۱۳۹۶.
۴۳. موحد، مجید، عنایت، حلیمه، پور نعمت، آرش، «بررسی رابطه میان سرمایه‌ی اجتماعی و مشارکت سیاسی زنان»، پژوهشنامه علوم انسانی و اجتماعی، ویژه‌نامه پژوهش‌های اجتماعی، پیاپی ۲۸، صص ۱۹۰-۱۶۱، ۱۳۸۷.
۴۴. موسوی خورشیدی، سید حمیدرضا، «بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی و مشارکت سیاسی شهروندان در شهر قم»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد (استاد راهنما: محمدجواد زاهدی)، دانشگاه پیام نور مرکز تهران، دانشکده علوم انسانی، گروه علوم اجتماعی، رشته جامعه‌شناسی، ۱۳۸۷.
۴۵. موسوی، میرطاهر، علی پور، پروین، تأملی بر نظریه‌ی سرمایه‌ی اجتماعی در جامعه‌شناسی، چاپ اول، تهران، نشر جامعه‌شناسان، ۱۳۹۱.
۴۶. نیازی، محسن، سهراب‌زاده، مهرباب، حسن‌زاده، زهرا، «واکاوی جامعه‌شناختی مشارکت سیاسی شهروندان از منظر سرمایه اجتماعی؛ مورد مطالعه: شهروندان شهر کاشان و آران و بیدگل»، دوفصلنامه مطالعات انتخابات، سال ۶، شماره ۱۴ و ۱۵، صص ۱۶۸-۱۴۱، ۱۳۹۶.
47. Allik, Juri and Anu Realo . Individulism – Collectivism and Social capital, Journal of cross – cultural Psychology, Vol. 35 No. 1, January 2004 29-49.2004.
48. Bourdieu, P. The forms of capital. In J. G. Richardson (Ed.) , Handbook of theory and research for the sociology of education. New York: Greenwood.1986.
49. Fine, Ben and Costas Lapavitsas . Social Capital And Capitalist Economies, South Eastern Europe Journal of Economic. 17-34.2004.
50. Leyden,, Kevin M. Social Capital and the Built Environment: The Importance of Walkable Neighborhoods, American Journal of Public Health, Vol 93, No. 9, p-p 1546 – 1551.2003.

51. Putnam RD . Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York, NY: Simon & Schuster.2000.
52. Bourdieu, P. , & Wacquant, L. An Invitation to Reflexive Sociology. Chicago: University of Chicago Press.1992.
53. Coleman, J . Social Capital in the Creation of Human Capital”, American Journal of Sociology, 94, Supplement, 95-120.1988.
54. Coleman, J .Foundations of Social Theory, Cambridge: Harvard University Press-1990.
55. Coleman, J . A Rational Choice Perspective on Economic Sociology”, in Smelser and Swedberg.1994.
56. Ellison, Nicole B. , Charles Steinfield and Cliff Lampe The Benefits of Facebook “Friends: ” Social Capital and College Students’ Use of Online Social Network Sites, Journal of Computer-Mediated Communication 12 - 1143-1168.2007.
57. Putnam, R. The prosperous community: Social capital and public life. The American Prospect, 13, 35-42 .1993.
58. Rasmussen, Catherine M. , Jessica Armstrong and Scott A. Chazdon .Bridging Brown County: Captivating Social Capital as a Means to Community Change, Journal of Leadership Education, Volume 10, Issue 1, p-p63 – 82.2011.
59. Samsu, K. , K. Hasnita and S. N. t Shojaei, H. Asayes. the financial obstocles of women`s political participation in Iran, report and opinion, Vol 2 (10) , pp. 41-49. 2010 .

